

Där!

Strategiskt belägen högst upp på f.d. Sjöbefälsskolans torn kan tidkulan anas (vid pilen) på denna bild, tagen från Fåfången vid Danvikstull. Kulan kunde på så sätt synas över en stor del av Stockholms hamnområde.

På Söders höjder i Stockholm finns en magnifik anordning, en tidkula, med vilken rätt tid kunde meddelas till alla som hade fri sikt att kunna se den. När kulan faller, en gång per dygn, vet man att då är klockan 13.

**av Björn Stenholm
(text och bild)**

Det kan inte vara möjligt! utropade jag spontant när jag fick höra att det skulle finnas en fungerande tidkula på Söder i Stockholm. Den som läckte nyheten till mig var den nyblivne rektorn för Ersta Sköndal Högskola, Jan-Håkan Hansson, som tillträtt jobbet i början på året. Han har sitt tjänsterum (med magnifik utsikt) överst i den byggnad som förr varit sjöbefälsskola, och på taket ovanför skulle denna manick befinna sig. Populär Astronomi ansåg sig nödsakad att undersöka saken på plats.

Tidkolor blev vanliga under loppet av 1800-talet, särskilt i hamnstäder, och de användes för att signalera rätt tid, främst för fartygs-trafiken. För att lösa det så kallade longitudproblemet, dvs. att bestämma longituden för den plats man befinner sig på, hade den brittiske urmakaren John Harrison på 1700-talet utvecklat sin kronometer. En kronometer var helt enkelt en mycket noggrann klocka, som kunde medföras på sjöresor, och som kunde visa rätt tid under månader. Korrekt tidangivelse var en förutsättning för longitudbestämningen. Latitudbestämning var å andra sidan en enkel sak och krävde inte noggrann tid.

En tidkula består av en hög mast, 5–10 meter, längs vilken en stor kula av plåt vid en bestämd tidpunkt hissas

upp för att sedan strax därpå vid ett noggrant klockslag släppas ned. Början av den nedåtgående rörelsen utmärker korrekt klockslag. Hela anordningen skall i sin tur vara placerad så högt som möjligt, så att alla skeppen i hamnen kan se kulan falla och därvid justera skeppskronometern inför den förestående resan.

När rektor Hansson tar spiraltrappan upp från sitt tjänsterum till terrassen med tidkulan har han en vidunderlig utsikt över stan.

Byggnaden på Stigbergsgatan 30 som hyser tidkulan i Stockholm är den f.d. Navigationsskolan som flyttade dit när huset var nytt 1908. Med sig hade man tidssignaleringen med tidkulan, som man skött sedan 1849 då denna skola låg vid Mosebacke torg. Men modernare tider skulle komma och tidkulans fallande upphörde 1936. Då hade tidssignalering via radion redan tagit över, med global räckvidd och oberoende av väder.

Navigationsskolan bytte namn till Sjöbefälsskolan 1951. Drygt trettio år senare lades skolan ned 1982. Så småningom köpte Ersta diakonisällskap byggnaderna efter restaurering. Nu återfinns en del av Ersta Sköndal Högskolas verksamhet där, och där sker utbildning av sjuksköterskor, diakoner och teologer. Och tidkulan är igång igen! Sjökapten Hans Årberg hade renoverat den och återstartat den, nu helt automatisk, redan 1987. När klockan blir 12:55 varje dag hissas kulan i topp, och klockan 13:00:00 faller den ner. Prick! ♦

Tidkulan på Söder

Först går det
långsamt
upp ...

... sedan
faller den
snabbt ner!

Populär Astronomis reporter var själv tvungen att äntra servicekorgen för att ge läsarna en uppfattning av storleken på tidkuleanordningen. Kulans diameter är ca 2 meter och korgens är ca 4 meter.

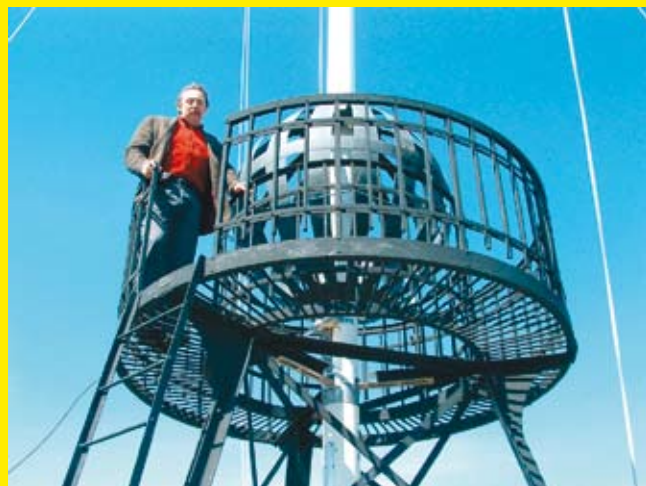

FOTO: ANNIKA AGDELL